

BROCHURE ANDERE TEELTEN

Andere teelten als toekomst voor grondwaterbeschermingsgebied

Inhoudsopgave

Voorwoord Martin Immink, LTO Noord regiobestuurder Oost	3
De meerwaarde van de zoektocht naar andere gewassen	4
Sorghum biedt kansen	6
Tips voor zelf zaaien kruidenrijk grasland	8
Voederbieten na gras	10
Zachte winters winterteelt	12
Samenwerking tussen melkveehouderij en akkerbouw	14

Andere teelten als toekomst voor grondwaterbeschermingsgebied

‘Door toenemende droogte en zorgen over waterkwaliteit- en kwantiteit wordt het optimaal benutten van de bodem en nutriënten steeds belangrijker. Dat geldt zeker voor wie boert in grondwaterbeschermingsgebied, zoals de deelnemers aan het DAW-project Waterwijs Boeren.

De motivatie van de deelnemers om nitraatuitspoeling te verminderen en te werken aan grondwaterkwaliteit vind ik inspirerend. De vele demo’s die tijdens het project zijn uitgevoerd, spreken voor zich en ondersteunen het belang van dit soort projecten: de mogelijkheid om te proberen.

Een groot deel van de demo’s betrof een andere teelt om nutriëntenuitspoeling te verminderen en de bodemkwaliteit te verbeteren. De boeren en tuinders uit ’t Klooster, Dinxperlo, Haarlo en Olden Eibergen hebben vele hectares kruidenrijk grasland ingezaaid, chemievrij voederbieten geteeld en demo’s mais met stokbonen, demo’s granen en sorghum uitgevoerd. En door ervaringen en kennis uit te wisselen, inspireerden en leerden de deelnemers van elkaar. Andere teelten als toekomst voor grondwaterbeschermingsgebied, ik zie kansen! Laten we als partners om de boer heen zorgen dat boeren en tuinders die kansen kunnen blijven grijpen, ook na Waterwijs Boeren.’

‘Het belang van dit soort projecten: de mogelijkheid om te proberen en daarvan te leren’

– Martin Immink

Martin Immink
LTO Noord regiobestuurder Oost

Zwier van der Vegte, adviseur in het Waterwijs-Boerenproject

De meerwaarde van de zoektocht naar andere gewassen

Andere gewassen verhogen de biodiversiteit en de robuustheid van de bodem en het bedrijf. Maar, als je nog niet zelfvoorzienend bent op het gebied van gras en mais, is het vanuit de opbrengstkant niet erg interessant om je te richten op andere gewassen, aldus Zwier van der Vegte van Agro-innovatiecentrum De Marke.

'Anderzijds', vult hij aan, 'als grondgebondenheid echt serieus wordt, kan het binnen nu en een paar jaar het geval zijn dat het kijken naar andere gewassen interessanter wordt, omdat intensieve bedrijven dan meer grond moeten verwerven. En los daarvan kan de droogte, als je niet kan beregenen, of de bodemgesteldheid een argument zijn om bijvoorbeeld voor sorghum te kiezen. Ook kan via kruidenrijk gras en groenbemesters voor andere gewassen gekozen worden.'

Van der Vegte adviseert veehouders om eerst de hoofdgewassen te optimaliseren en daarna te kijken naar de mogelijkheden van klavers en kruiden in gras als andere teelt. 'Als de droge periodes toenemen en als bemestingsnormen gaan dalen, is een vlinderbloemige een must om op een natuurlijke wijze extra stikstof binnen te halen. En als je het simpel wilt houden, oogst dan een deel van de mais als MKS of CCM. Met mais kun je experimenteren met een mengteelt met stokbonen of zonnebloemen, voordat je je op een monoteelt als veldbonen of erwten richt.'

Hieronder zet Zwier van der Vegte de voors- en tegens van en aandachtspunten bij de teelt van andere voedergewassen op een rij. Met deze gewassen is ook binnen Waterwijs Boeren geëxperimenteerd.

Voederbieten

Voederbieten zijn geschikt als krachtvoer wanneer het vers en zo schoon mogelijk gevoerd wordt. Nadeel bij de teelt van bieten is dat iets meer chemische middelen worden gebruikt. Chemievrij telen wordt nog mee geëxperimenteerd. Daarnaast is de hoeveelheid suikers nadelig voor de methaanemissie. Van der Vegte: 'Suiker in de pens betekent methaan in de lucht. De CO₂-uitstoot per liter melk stijgt en dat gaat waarschijnlijk wel een belemmering worden voor deze teelt.'

Qua opbrengst is het een goed gewas en kunnen voederbieten concurreren met mais. Voordeel is dat ze de stikstof beter benutten dan mais omdat ze het hele seizoen doorgroeien. 'Ook past een biet prima op scheurland, omdat het de stikstof die vrijkomt goed kan benutten. Bieten kun je telen op scheurland zonder het te bemesten. Dat is een kwestie van durven.'

Nadeel van de teelt is ook dat voederbieten zanderig kunnen zijn en dat schoonmaken noodzakelijk is. In de bodem voegen bieten niet veel toe. 'Ze hebben een knol die je oogst en weinig wortels die na de oogst achterblijven.'

Sorghum

Het tropische gewas sorghum kan interessant zijn op droge zandgronden die niet berekend kunnen worden. 'Als de groeiomstandigheden goed zijn, scoort mais altijd nog beter qua opbrengst en voederkwaliteit.' Als je aan risicospreiding wilt doen, kan het een optie zijn om een deel van de mais te vervangen door sorghum. Via veredeling kan sorghum nog beter worden, denkt Van der Vegte. 'Mais is bedrijfszeker, maar bij sorghum is de oogstzekerheid minder groot, behalve in droge periodes. Op het gebied van uitspoeling is sorghum gunstiger dan mais, want het gewas gaat efficiënter om met stikstof. Het gewas kan met 20 tot 40 kg stikstof minder toe, heeft Louis Bolk in onderzoek vastgesteld.'

Stokbonen

Van der Vegte is licht septisch over stokbonen of zonnebloemen in mais omdat het lastig is om beide gewassen gelijktijdig rijp te laten zijn. Ook de onkruiddruk is lastig. 'Je moet het mechanisch onkruidvrij houden en dat vergt veel aandacht. Een meeropbrengst aan eiwit en energie valt bij een mengteelt tegen. Mengteelten doen meer voor de biodiversiteit, al kan het wel zijn dat eco-regelingen in het nieuwe GLB deze mengteelten gaan belonen.' Ook zijn mengteelten gunstig voor de bodem. Ze laten vaak meer organische stof achter en vlinderbloemigen binden stikstof wat goed is voor het gewas en het bodemleven.

Vezelhennep

'Vezelhennep is geschikt als bouw materiaal, maar ook interessant voor extensieve bedrijven als voer voor droge koeien', aldus Van der Vegte. 'Het is belangrijk om met vezelhennep een behoorlijke voersnelheid te realiseren. Daarbij komt kijken dat de teelt eenvoudig is en het oogsten een geschikte hakselaar vraagt.'

Veldbonen

Voor de humane consumptie is de veldbonenteelt het meest interessant 'Hetzelfde geldt voor lupine en soja: je kunt het beter telen voor de menselijke consumptie dan om je koeien ermee te voeren.' Maar als je echt wilt inzetten op meer eiwit uit eigen krachtvoer, naast voederbieten, MKS en graan, is een veldboon een goed eiwitrijk product. De veldboon is vlinderbloemig en legt stikstof vast voor eigen gebruik en het nagewas. Het past daarom minder goed op scheurland en beter na mais. De beworteling verbetert de bodem, mits er geen verdichting aanwezig is.

'Vitens, het waterschap en de overheid zouden boeren moeten belonen voor extra bovenwettelijke inspanningen. Wij baseren onze wetgeving op de achterblijvers, terwijl voorlopers niet beloond worden, maar wel veel inspanning leveren om het beter te doen. In dit project levert het boeren wat op omdat ze besparen op stikstof of omdat ze meer gewasopbrengst halen, maar waarom worden ze niet beloond voor het produceren van schoon water?'

'Waarom worden boeren niet beloond voor het produceren van schoon water?'

~ Zwier van der Vegte

Geleerde lessen binnen Waterwijs Boeren:

- Niet bemesten van scheurland. Er komen voldoende mineralen vrij uit de oude zode;
- Geen continue teelt van mais, dit is nadelig voor de bodemkwaliteit, de stikstofbenutting en dus voor de uitspoeling van nitraat;
- Sturen met de kunstmestgift; pas je bemesting aan als het gras minder goed groeit, bijvoorbeeld in droge jaren;
- Beregen bij droogte gras in het voorjaar en mais in de zomer;
- Zorg voor een geslaagde groenbemester in het najaar;
- Voor akkerbouwers was de N90-meting, het nitraatresidu, een eyeopener.

'Toename van granen in het bouwplan'

Meer akkerbouwmatig telen van veevoer en marktgewassen is ons voorland, voorziet Van der Vegte. 'We gaan naar een toekomst waarin bijvoorbeeld ook biodiversiteit als waarde belangrijker wordt. Als je vijf gewassen teelt, heb je meer biodiversiteit met meerwaarde voor het landschap. Extensieve bedrijven gaan hier al meer mee aan de slag.'

MKS, voederbieten en granen zijn het interessantst, voorziet hij. 'Als de winters redelijk zacht blijven, is het interessant om energie te steken in gewassen die in de winter groeien. Triticale of wintergerst passen goed in het teeltplan. Ze kunnen na de mais ingezaaid worden. Het graan oogst je in juni en daarna zaai je weer gras, klavers en kruiden in.'

Van der Vegte voorziet ook een toename van granen in het bouwplan met het oog op dierwelzijnsnormen en dus andere stalsystemen met meer strooiselproducten. 'Het stro van de graanoogst gaat eerst de stal in, wordt gemengd met mest en gaat als bodemverbeteraar in het voorjaar weer het land op.'

Sorghum biedt kansen

Sorghum is een gewas dat kansen biedt. Sorghum blijft groen bij droogte, gebruikt weinig water, is rijk aan zetmeel en suikers, smakelijk voor de koe en bevat veel vezels. Maar: het is ook een gewas met een gebruiksaanwijzing ontdekt door deelnemers van Waterwijs Boeren.

Sorghum is een gewas dat voor Nederland behoorlijk nieuw is. Wereldwijd is het echter het op vier na belangrijkste graangewas. Omdat het van oudsher een 'kort dag'-gewas is en veel warmte nodig heeft, was het minder interessant voor landen als Nederland. Door veredeling begint daar verandering in te komen. 'Wel hebben we met veredeling nog een flinke weg te gaan. Waar we nu staan is vergelijkbaar met de introductie van mais in Nederland 50 jaar geleden', zegt Walter de Milliano, sorghum-specialist.

Een extra gewas komt van pas

Dat de telers in Oost-Nederland de mogelijkheden van sorghum als voedergewas willen verkennen, kan De Milliano zich goed voorstellen. 'Voor de vruchtwisseling is het gunstig om een extra gewas te telen. Sorghum heeft een aantal eigenschappen die goed passen in een circulaire economie. Denk onder meer aan goed gehalte aan suikers, zetmeel, vezels en fenolen. Ook staat sorghum bekend om een effectieve benutting van stikstofbemesting. Als je bijvoorbeeld sorghum met tarwe vergelijkt, dan kan het gewas meer opbrengst leveren met veel minder stikstof', vertelt De Milliano.

Effectieve benutting stikstof

Het gewas sorghum heeft slechts 60-80 kilo stikstof per hectare nodig. Dit is relatief weinig, ook in vergelijking met mais, dat al snel tot 160 kilo stikstof per hectare benodigt. 'Krijgt sorghum meer stikstof beschikbaar, dan blijft het opnemen, waardoor de kans op legering toeneemt. Dit houdt in dat de stengel van sorghum knapt. Daarom is het van belang om te weten wat nog in de bodem zit aan stikstof en scherp te bemesten', aldus De Milliano.

Het uitproberen waard

In eerdere demoprojecten werd sorghum deels geoogst als gehele plant silage (gps) en deels als graan. De silage-oogst liep uiteen tussen 14,5 en 24 ton/ha aan opbrengst. De graanopbrengst was gemiddeld 4 – 5 ton/ha. Dit laat volgens De Milliano zien dat sorghum goede kansen heeft om de komende jaren een interessant extra gewas te worden voor de veehouderij. 'Dat hangt onder meer af van de vooruitgang die veredelaars boeken, het goed in de vingers krijgen van de teelt en het verwerven van meer kennis van de mogelijkheden om sorghum deel uit te laten maken van het veevoerrantsoen.'

De Milliano concludeert dat boeren niet voor sorghum moeten kiezen omdat het een makkelijk gewas is: 'Het is geen kwestie van zaaien in april en afwachten maar. De teelt vraagt aandacht, omdat ze nieuw is.'

'Sorghum kan met minder stikstof toe'

~ Walter de Milliano

Sorghum biedt kansen, zeker in droge jaren.

Denk na over het doel van de grassen

Pedro Janssen
expert Louis Bolk Instituut

Een besparing op kunstmest en extra opbrengst in droge periodes maken kruidenrijk grasland tot een interessant alternatief op Engels raaigras. Pedro Janssen, onderzoeker Duurzame Veehouderij & Agrobiodiversiteit bij Louis Bolk Instituut, ging in het project Waterwijs Boeren met drie melkveehouders aan de slag. Janssen ziet een groeiende interesse, mede door de droogte en de hoge kunstmestprijzen. 'Kruidenrijk grasland kan financieel gezien uit en het heeft effect op de koeien, opbrengsten en de biodiversiteit.'

Hoe begin ik als ik met productief kruidenrijk grasland aan de slag wil?

'Begin met een perceel die je al opnieuw gaat inzaaien. Dan heb je al de kosten van het opnieuw inzaaien, de meerkosten van het kruidenmengsel zijn beperkt. Begin niet direct op 10 ha, maar op een perceel van 2 ha, want beginnen met kruidenrijk grasland is hoe dan ook wennen. Het vergt meer vakmanschap.'

Wat is het goede moment om te zaaien?

'Tussen half augustus en half september is prima, maar het goede zaaimoment hangt ook af van de grondsoort en welk gewas je eerst teelde. Zit er nog veel stikstof in de bodem of niet?'

Hoe introduceer ik de kruiden in een perceel?

'Dit kan met inzaaien of met doorzaaien. Met herinzaai is de slagingskans het grootst. Er is dan weinig concurrentie, waardoor de kruiden en klavers voldoende tijd hebben om zich te ontwikkelen. Doorzaaien in blijvend grasland kan ook, maar de kans bestaat dat dan de kruiden alleen groeien op de open plekken. Een strokenfrees kan uitkomst bieden, maar ook dan kan het zijn dat de kruiden met een penwortel op de stroken blijven staan en zich niet door het perceel verspreiden.'

Hoeveel kruiden moet ik inzaaien?

'Niet teveel gras, 30 kg per ha en 10 kg kruiden. Hoe meer gras, hoe groter de concurrentie. Het is niet de vraag welk kruidenmengsel je kiest, maar welke grassen. Denk vooral na over het doel van verschillende grassen. Engels raaigras kan prima, rietzwenk en kropbaar zou ik minder snel kiezen als je weidegang toepast.'

Hoe combineer ik kruidenrijk grasland met weiden of stalvoeren?

‘De ervaring is dat de koeien het prima vreten, behalve als het in bloei schiet, dan wordt het te houtiger. Stripgrazen of Nieuw Nederlands Weiden passen beter dan standweiden. Wil je stalvoeren, houd dan rekening met een bijgroeiperiode van minstens drie weken.’

Hoe houd ik de kruiden in stand?

‘Er is nog te weinig bekend over het in stand houden van kruiden in het grasland door de kruiden in bloei te laten schieten. Herinzaai is zekerder. Doorzaaien kan zeker, maar dan is de kans op concurrentie met gras groter.’

Wat is bekend over de voederwaarde en opbrengst?

‘De voederwaarde is goed, ik zie dat kruidenrijke percelen meer ruw eiwit bevatten dan grasland. De verteerbaarheid kan lager zijn ten opzichte van Engels raai, maar dit zien de boeren niet terug in de melkgift. Hier wordt nog volop onderzoek naar gedaan. Een perceel productief kruidenrijk grasland doet qua opbrengst niet onder in vergelijking met een perceel Engels raai met drijfmest en kunstmest.’

Wat bespaar ik op jaarbasis aan kunstmest?

‘We zien in proeven dat als je van 150 kg N naar 300 kg N gaat dit nauwelijks meeropbrengst geeft. Weggegooid geld dus. Met de kunstmestprijzen van twee jaar terug bespaar je in drie jaar tijd dus bijna 150 euro per ha. Met de prijzen van dit jaar is dat ruim 900 euro per ha.’

‘Een kruidenrijke grasmata houdt zich beter bij droogte’

Naam: Rudi Klein Hesselink

Locatie: Aalten

Bedrijf: 85 melkkoeien en 40 stuks jongvee

Kruidenrijk grasland: sinds 2020

‘In het voorjaar van 2020 zaaide ik 2,7 ha in met een mengsel van Pure Graze. Voor het topniveau van PlanetProof was ik destijds verplicht 5 procent van het areaal kruidenrijk in te zaaien. Wat ik niet wist, was dat het mengsel productief kruidenrijk grasland was en dat PlanetProof extensief kruidenrijk grasland voorschreef. Het telt nu gelukkig wel mee, ook in het nieuwe GLB.’

‘Mijn ervaringen zijn niet volledig positief, ik vind dat de kruiden en grassen te weinig voederwaarde hebben. De koeien vreten het graag, maar de productie ging met twee liter onderuit nadat ik ze acht dagen op het kruidenrijke perceel had laten grazen. Wel verwacht ik dat de humuslaag in de bodem dichter wordt omdat de kruiden dieper wortelen. Het is nog te vroeg om dat echt concreet te zien.’

‘Een kruidenrijke grasmata houdt zich beter tijdens de droogte, maar met Engels raai haal ik er veel meer VEM af en dat is mij ook veel waard met een melkproductie van 10.000 kg of hoger. Voordeel is wel dat ik geen kunstmest meer toepas en minimaal drijfmest aanwend. Omdat het een tweejarig mengsel is, heb ik het alweer doorgezaaid met een doorzaamachine. Dit voorjaar doe ik dat waarschijnlijk nog een keer. Onlangs heb ik nogmaals 3 ha kruidenrijk grasland ingezaaid, nu met een ander mengsel. De droogte is mijn motivatie hiervoor. Ik kan dit perceel niet beregenen en de afgelopen vier jaar is dit perceel drie keer verdroogd. Het is best een puzzel en een uitdaging om kruidenrijk grasland in de vingers te krijgen.’

‘Een tip voor boeren die willen beginnen met kruidenrijk grasland is: begin op een incurant perceel dat je bijvoorbeeld niet kunt beregenen. Kruidenrijk grasland heeft minder bewerkingen nodig en dat scheelt in loonwerkkosten.’

‘De koeien vreten het graag, maar de voederwaarde vind ik laag’

Geen drijfmest op scheurgrond

Waterwijs Boeren-deelnemer Patrick Poelhuis uit (Olden) Eibergen heeft goede ervaringen met de teelt van voederbieten na gras. 'Voederbieten hebben op droge zandgrond een hogere opbrengst dan mais.'

Op zijn bedrijf heeft Poelhuis nu 25 ha voederbieten in gebruik. Zijn bedrijf ligt midden in waterwingebied van drinkwaterbedrijf Vitens. 'Boeren in een waterwingebied kent beperkingen, maar door deelname aan Waterwijs Boeren, de vereniging Vruchtbare Kringloop Achterhoek en Liemers (VKA) en stichting HOEDuurzaam, verbreed ik mijn kennis en verbeter ik mijn verdienmodel.'

Patrick Poelhuis
Deelnemer

Patrick oogstte in 2019 110 ton bieten van 1,2 ha, met 20 ton ds. 'Op mijn maispercelen was 11 ton ds de max. Ik merkte direct dat een meeropbrengst er zeker in zat.' Voederbieten zijn geschikt voor het benutten van stikstof op scheurland en daarmee het verlagen van de nitraatuitspoeling, weet Poelhuis. Hij verbouwde de bieten na grasland en wendde op deze scheurgrond geen drijfmest aan. 'De drijfmest kon ik daardoor weer over het grasland verdelen zodat ik daar meer opbrengst had. Het tweede jaar heb ik biomassa en 25 kuub drijfmest toegepast voor een goede start van de bieten.'

Meer meetmelk

Voordelen van de voederbietenteelt vindt hij niet alleen de hogere ds-opbrengst, ook de 'dikkere' melk die zijn koeien geven spreken hem aan. 'Ik voer de voederbieten vers en molk daarna hogere gehalten vet en eiwit: 5,2% vet en ruim 4% eiwit. Meer meetmelk dus en dus goed voor de portemonnee.' Een kwart van de voederbieten oogstte hij in september, het overige deel op 22 december. 'De bieten groeien door tot het vriest. De uitspoeling van mineralen en mest is dus minder dan bij mais. Bij mais bracht ik na augustus al geen meststoffen meer op. Cijfers heb ik daar niet van, het is lastig om per perceel de uitspoeling vast te stellen. Het is een gevoel.' Een pluspunt van voederbieten vindt Poelhuis ook de diepe beworteling met een penwortel en dus een betere droogtebestendigheid.

Angst voor het onbekende

Nadelen van de voederbietenteelt vindt hij de arbeidsintensiteit, meer gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het zandvrij moeten maken van de bieten. 'Je moet een loonwerker hebben die het machinepark voor zaaien, gewasbescherming en oogsten goed voor elkaar heeft. Ik denk dat veel boeren nog wat angst hebben voor het onbekende, maar dat is niet nodig. Voederbieten zijn wat mij betreft een prima krachtvoerbron en passen goed in een circulaire bedrijfsvoering.'

‘Ik voer de voederbieten vers en molk daarna hogere gehaltenes vet en eiwit’

~ Patrick Poelhuis

Tips van expert Zwier van der Vegte

‘Voederbieten zijn productief in droge stof en voederwaarde. Er worden opbrengsten gehaald tot 20 tds/ha met een hoge VEM- en DVE-waarde. Bij schoon gewonnen voederbieten kan het oplopen tot ruim 1100 VEM en 110 DVE. Ze bevatten veel suiker, die bij vers voeren, langzaam vrijkomen in de pens. De eerste zes weken is het een ‘verplegingsgewas’ en vraagt het veel aandacht. De teelt past goed op gescheurd grasland en kan dan zonder bemesting worden geteeld. De stikstof-benutting van een voederbiet is op scheurland aanmerkelijk beter dan die van mais. De teeltkosten zijn iets hoger dan die van mais. Nadeel is ook het hoge gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor bestrijden van onkruid, insecten en schimmels.

- Let bij de rassenkeuze op Rhizoctonia-resistentie;
- Goed geventileerd en vorstvrij opslaan is belangrijk;
- Vaak is reiniging van de bieten nodig voorafgaand het voeren.

Deelnemer Emiel Koskamp

Wintergewas telen om ruwvoer voorraad na droge zomer aan te vullen

Uit nood geboren, maar met verrassend succes: melkveehouder Emiel Koskamp zet sinds de droge zomers van 2018 de verplichte groenbemester in als voedergewas. 'Eerder zaaiden we Italiaans raagrass als groenbemester en sinds 2020 de meeste percelen met de protector (variant van lenterogge). Hij zaait zo'n 10 tot 20 hectare in. Dit jaar is dat lenterogge. 'Ik ben niet bang dat het gewas te veel vocht uit de bodem neemt. Het klopt dat er een risico op een vochttekort is, maar met droogte hebben alle gewassen er last van, percelen op afstand kunnen we ook niet beregenen.'

Schaarste in ruwvoer

Door de samenvoeging met het bedrijf van zijn oom en tante ontstond sinds 2020 een ruwvoertekort op het bedrijf Koskamp. 'We hadden nog nooit schaarste in ruwvoer gehad, want we hebben genoeg grond. Door de droogte moesten we alleen veel duur voer aankopen.' Zelfvoorzienend en grondgebonden zijn staan hoog in het vaandel bij de jonge Achterhoeker, die het bedrijf bestaande uit 135 melkkoeien samen met zijn ouders leidt. 'We besloten dus van de nood een deugd te maken en een voedergewas als groenbemester te zaaien.' Het werd lenterogge.

'We besloten van de nood een deugd te maken en een voedergewas als groenbemester te zaaien'

- Emiel Koskamp

Lenterogge en demo veldbonen met winterwikken

De lenterogge kiemt snel na zaaien in september en kan in april al geoogst worden. 'Het groeit snel, neemt reststikstof van de mais goed op en bedekt de bodem compleet', weet Koskamp. In 2021 haalde hij 3 tot 3,5 ton ds lenterogge van het land. Vooral belangrijk: de koeien vreten er smakelijk van. Koskamp vindt dat zijn bedrijfsmanagement 'altijd beter kan' en heeft ook nog een demo uitgevoerd met een mengsel veldbonen winterwikken en triticale.

Maaien op zwad

Enige moeilijkheid bij een winterteelt vindt Koskamp het inkuilen. 'Daarvoor is gewoon goed droog weer nodig en dat is in het voorjaar vaak lastiger. We proberen met droog weer te maaien op zwad en een dag later in te kuilen. We schudden het niet omdat er dan teveel zand in komt.'

Dat een winterteelt te veel vocht uit de bodem zou opnemen waar de mais dat daarna moet groeien last van heeft, vindt Koskamp te kort door de bocht. 'In droge jaren is gebrek aan vocht een probleem, of je nu een winterteelt toepast of niet.' De wortelmassa van de lenterogge zou de bodemvruchtbaarheid en dus veerkrachtigheid van de bodem zelfs kunnen bevorderen. Wel denkt Koskamp dat de groenbemester die na vernietiging in de grond wordt gebracht, nog beter is voor de grond.

Koskamp tot besluit: 'De voornaamste reden voor ons om winterteelt toe te passen is dus het aanvullen van de ruwvoervoorraad. Daar hebben we op de drogere zandgronden vanwege klimaatverandering steeds vaker en meer last van, dus ik vind winterteelt een goede maatregel. Ik ben blij er ervaring mee te hebben.'

Tips van expert Zwier van der Vegte

- Kies een wintergewas dat je vroeg kunt oogsten, denk aan rogge of Italiaans raaigras;
- Maai het wintergewas hoog – zo'n 7 cm – zodat verontreiniging met zand voorkomen wordt;
- Inkuilen idealiter in een lasagnekuil met het wintergewas onderop;
- Een wintergewas vangt de reststikstof op, vermindert uitspoeling en verbetert de bodemvruchtbaarheid.

Bert Wissels en Theo Zweverink zijn tevreden over de samenwerking

Foto: Mascha Scharenborg

Samenwerking akkerbouw - melkveehouderij:

‘De basis is onderling vertrouwen’

Akkerbouwer en loonwerker Theo Zweverink en melkveehouder Bert Wissels uit Hengelo (Gld) werken samen op 15 ha in de vorm van gewasroulatie en zien veel voordelen in hun onderlinge samenwerking. Theo teelt bieten en veldbonen voor Bert en beiden plukken daar de vruchten van. ‘De basis is dat we elkaar blindelings vertrouwen.’

In grondwaterbeschermingsgebieden zijn veel kansen voor samenwerkingen tussen akkerbouwers en melkveehouders, vindt akkerbouw-adviseur Gerard Meuffels. ‘Juist in deze gebieden, waar de stikstofuitspoeling tot een minimum beperkt moet worden, is het interessant om bijvoorbeeld bij percelen op afstand te kijken naar vruchtwisseling zodat de aanwezige stikstof beter benut wordt en minder uitspoeling plaatsvindt.’

Een ander voordeel van de samenwerking vindt Meuffels dat een hoger rendement op de teelt behaald kan worden omdat de akkerbouwer vanzelfsprekend meer gevoel heeft met de gewassen. Die conclusies beaamen akkerbouwer Theo Zweverink en Bert Wissels.

‘Meer oog voor’

Wissels: ‘Theo heeft er meer oog voor, die kennis heb ik minder. Hij kijkt echt naar de onkruiddruk en gaat spuiten wanneer hij denkt dat nodig is.’ Al sinds 2015 teelt akkerbouwer en loonwerker Theo Zweverink voederbieten voor plaatsgenoot en melkveehouder Bert Wissels. Sinds vorig jaar is daar de veldbonenteelt bij gekomen als vervanger voor soja. Beiden zien veel voordelen in hun onderlinge samenwerking, al werken wet- en regelgeving over grondgebruik belemmerend voor hun samenwerking. Wissels: ‘Ik had, los van de droge jaren, genoeg ruwvoer op mijn bedrijf.’

‘Voederbieten had ik langere tijd in het rantsoen, vooral omdat ik minder krachtvoer wil aankopen. Soja is duur en ik streef ernaar zoveel mogelijk van eigen grond te halen. Als je grasland scheurt, zit er nog veel stikstof in de bodem. Voederbieten zijn dan een uitstekend volggewas. Theo verbouwt de bieten voor mij. Hij neemt niet alleen de mest af, hij regelt eigenlijk alles, het inzaaien, de onkruidbestrijding; ik maak alleen de percelen zaaiklaar.’

Zweverink had al langer ervaring met akkerbouwgewassen zoals granen, aardappels, bieten, mais en veldbonen in het bouwplan. ‘Ik verbouw nu op 2,5 ha de bieten voor Bert. Met het oog op gewasrotatie zijn bieten een goed gewas voor de bodemvruchtbaarheid. Samen hebben we met het oog op een rustgewas ook granen, mais en aardappelen in de gewasrotatie. Ik zie dat op de percelen de bodemvruchtbaarheid verbetert. De grond wordt ruller en ik ben ervan overtuigd dat het percentage organische stof toeneemt.’

Samen bouwplan maken

Ieder najaar gaan ze samen aan tafel om het bouwplan in te richten. Afgelopen jaar kozen ze ervoor om voor het tweede jaar veldbonen in te zaaien op 3,25 ha. Voor komend seizoen zijn op 3,35 ha wintervelbonen ingezaaid met tarwe als onderzaai. Zweverink: ‘De opbrengst was dit jaar te laag en de onkruiddruk hoog. Melde was een probleem afgelopen seizoen. We hopen dat nu te voorkomen en meer opbrengst te hebben.’ De basis voor hun samenwerking is onderling vertrouwen, vinden beiden. Wissels: ‘Ik vertrouw erop dat Theo zorgt dat de teelt succesvol verloopt. En natuurlijk heb ik er begrip voor dat het afgelopen seizoen erg lastig was gezien de droogte.’

Meuffels adviseert daarom ook om altijd goed met elkaar te blijven communiceren en eerlijk te blijven. ‘Er zijn jaren waarin de ene partij meer voordelen heeft van de samenwerking dan de ander. Daar moet je beiden mee om kunnen gaan.’ Wissels en Zweverink hopen hun samenwerking nog lang voort te kunnen zetten. Zweverink: ‘We kennen elkaar al lang en durven open en eerlijk te zijn naar elkaar.’ In de toekomst zou Wissels bijvoorbeeld luzerne als eiwitrijk gewas willen telen. ‘Een vlinderbloemig gewas als stikstofbinder vind ik interessant, ook omdat we steeds minder mogen bemesten.’

Meer informatie

Wil je meer weten over de mogelijkheden van het optimaliseren van de bodem? Neem contact op met de gebiedsregisseurs van Waterwijs Boeren:

Michaela van Leeuwen

mavleeuwen@ltonoord.nl

Miriam van Meeteren

mvanmeeteren@aequator.nl

Henk Leever

info@hoeduurzaam.nl

www.waterwijsboeren.nl

www.agrarischwaterbeheer.nl

Colofon

Deze uitgave is tot stand gekomen door Waterwijs Boeren, onderdeel van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en met medewerking van waterschap Rijn en IJssel, Vitens, Aequator, provincie Gelderland, LTO Noord, WUR en De Marke.

Datum

December 2022

Interviews en eindredactie

Sophie van den Hengel

Lytsa Post

Mascha Scharenborg

Vormgeving

Comceptum Genemuiden

D Deltaplan
Agrarisch
Waterbeheer

www.waterwijsboeren.nl